

UOT 81'373

DİLİN İNKİŞAFINDA NEOLOGİZMLƏRİN ROLU: YENİ SÖZLƏR VƏ YENİ İFADƏLƏR

Günəl QULİYEVA*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 29 oktyabr 2023; çapa qəbul edilmişdir: 30 noyabr 2023; online-da çap edilmişdir: 25 dekabr 2023.

Received: 29th of October, 2023; accepted: 30th of November, 2023; published online: 25th of December, 2023.

Açar sözlər: *neologizm, publisistika, leksikologiya, yeni ifadələr, passiv lüğət fondu*

Giriş

İnsan tərəfindən istifadə edilən və ən müasir kommunikasiya vasitəsi sayılan dil, vaxt keçdikcə dəyişərək, inkişaf edir. Bu dəyişikliklər bir çox zaman yeni fikirlərin, texnologiyaların və ya ictimai tendensiyaların təzahürü kimi dilə yeni sözlər və ifadələr əlavə edilməsi ilə müşayiət olunur. Bu məqalədə, neologizmlərin dilin strukturu və funksiyaları üzərindəki təsirini və onların dilin inkişafındakı əhəmiyyətini təhlil edəcəyik.

Əvvəlcə, neologizmlərin özünü müəyyənləşdirmək, müstəqil söz və ifadələrin yaranmasının nə üçün vacib olduğunu anlamaq məqsədilə dilin əsas funksiyalarına bir nəzər salacağıq. Sonra isə müasir dünyada, texnologiya və ictimai dəyişikliklərə cavab olaraq inkişaf edən neologizmlərin nümunələrini təqdim edəcəyik. Bütün bu təhlillər dilin inkişafının dinamizmini və zənginliyini anlamağa kömək edəcəkdir.

Məqalədə Azərbaycan dilində yaranan neologizmlər, onların yaranma yolları və publisistikada istifadə olunan neologizmlərdən bəhs olunmuşdur. Neologizmlər dilimizə müəyyən səbəblərdən daxil olmuşdur. Həmçinin məqalədə neologizmin yaranma yolları olan söz yaratma və morfoloji yollar haqqında da məlumatlar da əks olunmuşdur. Onu da qeyd edək ki, kütləvi informasiya vasitələri olan qəzet, jurnal, radio, televiziya və digər vasitələr də yeni sözlərin yaranmasında çox böyük rola malikdir. Bu kütləvi informasiya vasitələrindən biri də, ilk sayı 1992-ci il 17 noyabr Milli Dirçəliş günündə nəşr olunan "525-ci qəzet"dir. Bu qəzətdə işlənən neologizmlər daima öz aktuallığı ilə diqqət mərkəzində olmuşdur.

1. Dildə işlənən neologizmlərin yeri

Neologizmlər, bir dilin inkişafı və təkamülündə önəmli rola malikdir. Bu yeni sözlər və ifadələr, dilin həyat tərzini, texnologiya, ictimai dəyişikliklər, mədəni inkişaf və digər sahələrdəki dəyişikliklərə cavab olaraq ortaya çıxır. Dildə neologizmlərin yerini aşağıdakı kimi təsnif etmək olar:

İfadənin zənginləşməsi: Neologizmlər bir dilin lüğət tərkibini, lüğət fondunu və ifadə qabiliyyətini zənginləşdirir. Yeni sözlər əlavə edildikcə, dil daha dəqiq, ətraflı və zəngin bir kommunikasiya alətinə çevrilir.

Texnologiya və innovasiya: Texnologiya və innovasiya sahəsindəki dəyişikliklər, əsasən, yeni terminlər və ifadələrin yaranmasına səbəb olur. Bu ifadələr texnologiya tərəfindən təchiz olunan yeni konseptləri və layihələri təsvir etmək üçün istifadə olunur.

İctimai dəyişikliklər və müstəqil fikirlər: İctimai dəyişikliklər və müstəqil fikirlər neologizmlərin inkişafında bir digər bacarıq sahəsidir. İnsanların dünyaya baxışları və sosial həyatlarında meydana gələn dəyişikliklər dildə əks olunaraq yeni sözlər yaradır.

*magistrant, Bakı Avrasiya Universiteti
e-mail: gunelquliyeva401@gmail.com

Moda və mədəniyyət: Moda və mədəniyyət də dilin inkişafında əhəmiyyətli rola sahibdir. Yeni modalar, musiqi janrları, qida maddələri və digər mədəni trendlər dilin zənginləşməsinə səbəb olaraq neologizmləri yaradır.

Kreativlik və ifadə: Neologizmlər, dilin səlis, yaradıcı və innovativ olmasına kömək edir. Yeni ifadələr yaratmaq və istifadə etmək insanların fikir və hisslərini daha doğru şəkildə ifadə etmələrinə imkan verir.

Dilin inkişafına təkan vermək: Dilin inkişafı, özünü müasir həyatın tələbatlarına və müstəqil fikirlərə uyğun şəkildə tənzimləyə bilərkən, bu proses neologizmlər vasitəsilə daha effektiv hala gəlir.

Dilçilik müxtəlif sahələrdən ibarətdir. Leksikada həmin sahələrdən biri olaraq, müasir dövrdə həmçinin tarixi inkişaf müddətində lüğət tərkibini öyrənir. Leksikologiya yunanca 2 sözün birləşməsindən formalaşdırılmış bir termdir. Burada "lexikos" – lüğət, "logos" – təlim və ya elm deməkdir. Leksikologiya, həm də dilin aktiv və passiv lüğət fondunu araşdırır və öyrənir. Passiv lüğət fondu dilimizə müxtəlif səbəblərdən daxil olmuş yeni sözləri, onun yaranma qanunauyğunluqlarını, yeni yaranan sözlərin köhnəlmiş sözlərə çevrilməsini, bunlarla yanaşı tarixizm və arxaizmləri tədqiq edir.

Neologizmlər yunanca "neos"–yeni, "logos"–təlim və ya anlayış deməkdir (3, s. 69). Neologizmlər hər zaman yeni söz olaraq qalmır. Zaman keçdikcə bu sözlər işlədilmə formasına əsasən ya hər kəs tərəfindən başa düşülərək, dildə qalmağı bacarmış və dilin aktiv lüğət fondu olan ümumişlək sözlərə çevrilir, ya da dildə çox istifadə edilmədiyi üçün passiv lüğət fondunun digər bir bölməsi olan köhnəlmiş sözlərə çevrilir. Bütün neologizmlər dili zənginləşdirir ifadəsi doğru deyil. Dilin nominativ və üslubi tələblərinə cavab verən neologizmlər lüğət tərkibinin zənginləşməsində böyük rol oynayır. Bu qaydalara cavab verməyən neologizmlər isə danışıq dilindən kənar qaldığı üçün dilin zənginləşməsində mühüm rol oynamır.

2. Neologizmlərin əmələgəlmə yolları

Neologizmlər, əsasən, dildəki boşluqları doldurmaq, yeni ideyaları və konseptləri ifadə etmək və ya həyatın müxtəlif sahələrinə aid yeni terminlər yaratmaq məqsədi ilə ortaya çıxan sözlər və ifadələrdir. Neologizmlərin əmələ gəlmə yolları müxtəlifdir və aşağıdakı formaları əhatə edir:

Morfoloji genişlənmə: Bu, mövcud sözlərin yeni mənalarda istifadə edilməsi və ya onların şəkildə dəyişikliklərin tətbiqi yolu ilə neologizmlər yaratmağı ifadə edir. Məsələn, "telefon" sözü zaman keçdikcə "telefonlaşmaq" kimi yeni bir ifadə yaratmağa və ya "like" sözünün sosial media kontekstində yeni mənalara malik olmasına baxmayaraq, bu formaya misal ola bilər.

Söz yaratma yolu ilə düzəltmə: Belə neologizmlər, fərdlər və ya qruplar tərəfindən hər hansı bir əməli və ya fəaliyyəti təsvir etmək üçün xüsusi bir söz yaratmaq məqsədi ilə tərtib edilir. Məsələn, "brunch" (breakfast + lunch) sözü səhər yeməyi və nahar üçün ortaq istifadə edilən bir sözdür.

Texnoloji inkişafın təsiri ilə yaranan sözlər: Texnoloji inkişaf və yeniliklər, əsasən, yeni terminlərin yaradılmasına səbəb olur. Məsələn, "tweet" sözü Twitter platformasında paylaşılan qısa məlumatlara işarə edir.

Dil istifadəsi: Dilləri yaradarkən, insanlar müxtəlif dillərdən və ya dialektlərdən sözləri və ifadələri öz dillərinə birləşdirərək neologizmlər yarada bilərlər.

Neologizmlər dilin dinamizmi və yeniliklərinə cavab verərək ortaya çıxan yaradıcı ifadələrdir. Zaman keçdikcə iqtisadi, siyasi və ya mədəni inkişaf nəticəsində yeni əşya, hadisə və ya məfhumların yaranması onların dildə ifadə edilməsi üçün adlandırılması hesabına dildə yeni sözlərin yaranması tələbatı ortaya çıxır. Bu da ya başqa dildən o anlayışın və ya məfhumun dilimizə keçməsinə və ya dilimizdə həmin məfhumu qarşılayacaq yeni sözün yaranması hesabına neologizmlər yaranır. Neologizmlərin əsas hissəsini isə dil özü yaradır və ya söz ustaları tərəfindən düzəldilir (3, s. 70).

Neologizmlərin yeni yaranan əşya və hadisələrə verilən adlar nəticəsində, həm də köhnə əşya

və ya hadisələrin yenidən adlandırılması formasına uyğun olaraq yaranması haqda Həsərət Həsənov “Müasir Azərbaycan dilinin leksikası” kitabında bəhs etmişdir. O, neologizmləri mənaca iki qrupa bölmüşdür:

1) Dildə olan sözlər əsasında yaranan və ya başqa dildən alınması nəticəsində yaranan neologizmləri leksik neologizmlər qrupuna aid etmişdir.

2) Dildə olan sözlərin yeni mənada işlədilməsini isə semantik neologizmlər qrupuna daxil etmişdir. Semantik neologizmlər sayəsində dildə mövcud olan sözlər daha da inkişaf edir. Yuxarıda göstərilən ilk qrupa spartakiada, aparteid, ikinci qrupa isə siqnal-xəbərdarlıq, liberal – tələbkarsızlıq sözlərini misal olaraq göstərmişdir.

Həsərət Həsənov “Müasir Azərbaycan dilinin leksikası” kitabında neologizmləri yaranmasına görə ümumi və fərdi olmaqla 2 qrupa bölür (4, s. 269).

Dilə lazım olan müəyyən ehtiyaclara uyğun olaraq ümumxalq dili xəzinəsi əsasında yaranan neologizmlər ümumi neologizmlər adlandırılır. Görkəmli şəxslər tərəfindən yaradılan neologizmlər isə fərdi neologizmlərə aid edilir. Bu formada yaranan yeni sözlərin bir hissəsi danışmada çox istifadə edilib, hər kəs tərəfindən başa düşüldüyü üçün ümumişlək sözlərə çevrilir. Digər bir hissəsi isə müxtəlif müəlliflərin əsərlərində fərdi neologizm olaraq qalır. Müəlliflər tərəfindən fərdi neologizmlər yaradılarkən aşağıda göstərilən 2 şərt əsas götürülməlidir:

–Yeni yaradılan sözlər sadə, anlaşılıqlı olmalıdır. Həmin sözlər insanlar tərəfindən daha tez başa düşülməlidir.

–Həmin sözlər dildə olan modellər əsasında yaradılmalıdır.

Fərdi və ümumi neologizmlər arasında bir sıra oxşar və fərqli cəhətlər vardır.

Fərqli cəhət: Ümumi neologizmlər yeni anlayış və hadisələri adlandırır. Fərdi neologizmlər isə hər hansısa üslub məqsədilə yaranır.

Oxşar cəhət: Hər iki neologizm forması dilin lüğət tərkibinin zənginləşməsində mühüm rol oynayır.

3. Kütləvi informasiya vasitələrində işlədilən neologizmlər

Neologizmlərin yaranmasında ədəbi dilin inkişafına informasiya vasitələri olan qəzet, jurnal, radio, televiziyanın mühüm təsiri olmuşdur. Azərbaycan milli mətbuatının əsası ilk nömrəsi 22 iyul 1875-ci il tarixində Həsən bəy Zərdabının redaktorluq etdiyi “Əkinçi” qəzetinin nəşri ilə başlanmışdır. Kütləvi informasiya vasitələrindən biri kimi mətbuat əsas informasiya mənbəyi hesab olunur. Müstəqil mətbuat xronikal-informasiyaları, ölkədə və ya dünyada baş vermiş müxtəlif mövzulu hadisələri sadə və anlaşılıqlı formada insanlara çatdırır. Mətbuatda ilk sayı 1992-ci il 17 noyabr tarixində – Milli Dirçəliş günü nəşr edilən digər qəzet “525-ci qəzet” nəşr edilib. Bu qəzet ilk əvvəllər həftəlik qəzet kimi fəaliyyətə başlamış sonradan gündüzlük qəzet kimi nəşr edilmişdir. Qəzetin baş redaktoru – əməkdar mədəniyyət işçisi Rəşad Məciddir. Qəzetdə ölkə də, dünya da baş verən ictimai, siyasi iqtisadi hadisələrə aid xəbərlər, idman, incəsənət mövzusunda xəbərlər, həmçinin ədəbi-bədii mövzularda yazılar və əsərlərdən nümunələr dərc olunur. Qəzet materialları yalnız məlumat mənbəyi kimi qəbul olunmur, həm də neologizmin geniş yayılmasına şərait yaradır.

Kütləvi informasiya vasitələrində işlədilən neologizmlər, texnologiya və media sahəsindəki inkişaf nəticəsində ortaya çıxan yeni sözlər və ifadələri əhatə edir. Bu neologizmlər, sosial media, internet, digər elektron platformalar və informasiya texnologiyalarının yayılması ilə bağlı fəaliyyətlərin və təcrübələrin adlandırılmasında və izah edilməsində istifadə olunur. Kütləvi informasiya vasitələrində işlədilən neologizmlərə aşağıdakıları misal göstərmək olar:

Tweeps: Twitter istifadəçilərinə məxsus söz. "Tweep" sözü, Twitter-dəki dost və izləyiciləri ifadə edir.

Blogosphere: İnternetdəki bloqların və bloq yazıçılarının bütün məkanını ifadə edir.

Infographic: Ətraflı və aydın şəkildə məlumat verən qrafik və şəkilli təsvirlər.

Clickbait: Başlıq və məzmunun məqsədi oxucuların diqqətini cəlb etmək və ya təklifə klik etməyə kömək etmək üçün təhlil olunmuş və ya nəyin təklif edildiyini göstərməyən məzmun.

Vlog: Video bloqu ifadə edir və internetdə videolar vasitəsilə məlumat vermək üçün istifadə olunur.

Livestream: Canlı yayım edən və ya canlı olaraq izləmək mümkün olan digər istirahətlərlə müqayisədə, gerçəkləşən məlumatların internet vasitəsilə yayılmasını ifadə edir.

Podcast: İnternet vasitəsilə yayılan və əsasən, audio formatında olan məzmun.

Googleable: İnternetdə axtarılan və tapıla bilən məlumatları ifadə edir və s.

Bu neologizmlər, kommunikasiya və məlumat paylaşmağın yeni formalarını təsvir edir və texnologiya ilə əlaqəli fəaliyyətlərə daha spesifik və mənalı ifadələr təmin edir. İnternet və sosial media sahəsindəki sürətli inkişaf, yeni fikirlərin və texnologiyaların adlandırılması üçün süni sözlərin yaranmasına səbəb olur və bu da neologizmlərin əmələ gəlməsinə səbəb olur.

4. “525-ci qəzet”də işlənən neologizmlər

Bankomat: Azərbaycan bankları birinci rübdə bankomatların sayını artırıb (7, s. 6).

Faktura: Korporativ fakturalı xətt abonentləri üçün 20gb-20azn kampaniyası təqdim edib (8, s. 2).

İKT: İndiyə kimi “Azercell”in dəstəyi ilə İKT mütəxəssisləri arasında “Mobbille App Talks”, “Web Talks”, “Startup Talks” və digər maraqlı mövzularda texnologiya görüşləri keçirilib (9, s. 2).

Sosial media: Sosial media vasitələri məhsul və xidmətlər haqqında məlumatların geniş abunəçi bazasına daha effektiv şəkildə çatdırılması və müştərilərin suallarının cavablandırılması baxımından “Bakcell”in vacib kommunikasiya vasitələrindən biridir (10, s. 3).

Portfel: Hazırda Milton Mehmanxanaları və kurortları portfelinə 76 ölkədə 540-dan çox mehmanxana daxildir (11, s. 2).

Portal: Hökumət ödəniş portalı vasitəsilə bir sıra ödənişlərin qəbuluna başlanılıb (12, s. 2).

Konsolidasiya: İclasda bank sisteminin inkişafı da geniş təhlil edilib və qeyd olunub ki, ötən dövr ərzində bank sektorunda konsolidasiya və restrukturizasiya prosesləri də diqqətdə saxlanılıb, bu sahədə zəruri tədbirlər həyata keçirilib (13, s. 2).

Prudensial: Prudensial nəzarətin formalaşmaqda olan yeni Bazel-3 standartlarına uyğunlaşdırılması prosesi də davam edib (13, s. 2).

Qaynar xətt: Müdafiə Nazirliyində hərbi çağırışla bağlı “qaynar xətt” yaradılıb (14, s. 2).

Facebook: Hazırda dünyada ən böyük sosial şəbəkə “facebook”dur (15, s. 3).

Whatsapp: “Whatsapp” proqramın 600 milyon istifadəçisi vardır (15, s. 3).

Transfer: Komandaya transfer olunan braziliyalı futbolçu haqda yalnız xoş sözlər demək olar (16, s. 31).

İqtisadiyyatın diverfikasiyası: Ölkə başçısının imzaladığı Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı ölkədə qeyri-neft sektorunun inkişafının sürətləndirilməsinə, iqtisadiyyatın diverfikasiyasına, tarazlı regional və davamlı sosial-iqtisadi inkişafa, əhalinin həyat səviyyəsinin daha da yaxşılaşdırılmasına və rifahına xidmət edir (17, s. 3).

Notebook: Qaliblərin hər birinə “Makbook Air” notbukları təqdim olunacaq (18, s. 2).

Ombudsman: Ombudsman Ramil Səfərovla görüşüb (19, s. 4).

Özəl: Bu müraciətlər dövlət ali təhsil müəssisələrində dövlət sifarişi üzrə özəl ali məktəblərdə təhsilənlər tələbələrin təqaüdlərinin və təhsil sənədlərinin gecikdirilməsi ilə əlaqədardır (20, s. 2).

VİP: Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın aeroportlarında (hava limanlarında), xüsusilə mühüm şəxslər və rəsmi nümayəndələrin heyətlərinin (VİP) salonlardan istifadəsi ilə bağlı bəzi məsələlər haqqında sərəncam imzalayıb (21, s. 1).

Skaner: Saxta nəşrlər hazırlanarkən mövcud poliqrafiya normaları gözlənilmədiyindən və ya materialları əsl nüsxələrin üzündən skaner üsulu ilə götürüldüyündən çapın keyfiyyəti itir, bu da nəticə etibarilə istifadəçilərin görmə qabiliyyətinə ziyan vurur (22, s. 2).

Marketing: Toyoto Prado modelinin satışının dayandığını şirkətin marketing meneceri Rüşət

Bağirov da bildirib (23, s. 3).

Akkreditasiya: Akkreditasiyadan keçənlərə xüsusi vəsiqə təqdim edildi (24, s. 2).

Twitter: “Tvittr” ilk dəfə ölkə qanunlarına zidd olaraq Almaniyada müəyyən qadağalar tətbiq edib (25).

Status: Azərbaycan Respublikası Prezident Administrasiyasının rəhbəri Ramiz Mehdiyev “Facebook” da daha bir status paylaşdı (26).

Multikulturalizm: Multikulturalizm fenomeninin təhlilində mövzu qoyuluşu müxtəlifliyi ilə əlaqədar olaraq vahid nəzəriyyəyə istinad etmək mümkün deyil (27).

Bloq: “Tumblr” və ya “Wordpress” bloqunuz varsa, silin (28).

Barcode: Son illərdə gündəlik həyatımızı asanlaşdırmaq üçün istifadə edilən barkod sisteminin bir bənzəri də insan üzündə mövcuddur (29).

Nəticə

“Dilin inkişafında neologizmlərin rolu: yeni sözlər və yeni ifadələr” məqaləsində apardığımız təhlillərdən aşağıdakı nəticələri çıxara bilərik:

Neologizmlər, dilin lüğət tərkibini, lüğət fondunu və ifadə qabiliyyətini zənginləşdirir. Yeni sözlər və ifadələr əlavə olunduqca, dil fikri daha ətraflı ifadə edə bilir. Neologizmlər, fikri ifadə etmək üçün zamanın ruhunu və mədəniyyətini əks etdirir. Bu, müxtəlif sahələrdə və müstəqil fikirlərin ifadəsində yeniliklərə imkan verir. Yeni sözlər və ifadələr texnologiya və innovasiya ilə doğrudan əlaqəli olaraq ortaya çıxan yeni terminlər və ifadələr vasitəsilə dilin bu sahədəki inkişafını izləyir. Neologizmlər, yeni məqamları, konseptləri və fikirləri təsvir etmək üçün əlavə olunan ifadələr ilə dilin adaptasiya qabiliyyətini və sürətini artırır. Bu sözlər iqtisadiyyatın, əmək bazarının və texnoloji inkişafın müsbət və mənfi tərəflərini təsvir etmək üçün dilin adaptasiya etməsində rol malikdir. İctimai həyatda və müxtəlif sahələrdə baş verən təkmilləşmələri, dəyişiklikləri və inkişafı daha dəqiq şəkildə ifadə etmək üçün yararlıdır. Neologizmlər, ictimai diskursda, yazılı və şifahi mətbuatda geniş yayılmışdır və bir çoxu uzun müddət ərzində köhnəlmiş və ya müəyyən olmuş tərəfdaşlar tərəfindən qəbul edilmişdir. Dil hər dövrdə və sahədə yaşanan dəyişikliklərə cavab verərək, özünü inkişaf etdirir və neologizmlər, bu inkişafa dəstək olmaqda əsas rol oynayır.

ƏDƏBİYYAT

1. Yeni sözlər və yeni mənalar lüğəti. Bakı: Elm və təhsil, 2016, 278 s.
2. Müasir Azərbaycan dili. Leksikologiya II kitab. Bakı: “Zərdabi nəşr” MMC, 2022, 1152 s.
3. Cəfərov S. Müasir Azərbaycan dili. II hissə leksika, Bakı: Şərq-Qərb, 2007, 191 s.
4. Həsənov H. Müasir Azərbaycan dilinin leksikası. Bakı, 2005, 451 s.
5. Xəlilov B. Müasir Azərbaycan dilinin leksikologiyası. Bakı, 2008, 442 s.
6. Qurbanov A. Müasir Azərbaycan ədəbi dili I cild. Bakı, 2019, 464 s.
7. “Azərbaycan bankları birinci rübdə bankomatların sayı artırır” // “525”-ci qəzet, 03.05.2011.
8. “Azercell”dən yeni kompaniya” // “525-ci qəzet”, 07.09.2012.
9. “Azercell” veb mütəxəssisləri bir araya gətirdi” // “525-ci qəzet”, 16.10.2012, 8 s.
10. “Bakcell növbəti dəfə “Socially Devoted” sertifikatına layiq görülüb” // “525-ci qəzet”, 24.01.2018.
11. “Hilton Bakı” mehmanxanasının baş meneceri təyin edildi”/ “525”-ci qəzet., № 052 (3373), 05.04.2011.
12. “Hökumət Ödəniş portalı” vasitəsilə bir sıra ödənişlərin qəbuluna başlanılıb”/ “525-ci qəzet”, 04.07.2012.
13. “Mərkəzi Bankın İdarə Heyəti”nin iclası keçirilib” // “525-ci qəzet”, 20.07.2012.
14. Müdafiə Nazirliyində hərbi çağırışla bağlı “qaynar xətt” yaradılıb” // “525”-ci qəzet, 02.04.2011.
15. “Mübariz Göyüşlü: AMEA Mərkəzi Elmi kitabxanasının Beynəlxalq və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin müdiri: Milli Rəqəmsal Yaddaş: Sosial şəbəkə istifadəçiləri üçün etibarlı mənbə” // “525-ci qəzet”, 28.03.2018.

16. “Neftçi” belə səviyyəli transferlərlə uğurlu nəticə göstərməliydi. “Qəbələ” klubunun yarım müdafiəçisi Rəşad Abdullayevin Qol.Az saytına müsahibəsi // “525-ci qəzet”, 04.08.2012.
17. “Nəsimi rayonunun sosial-iqtisadi inkişafı, real vəziyyət və perspektivlər” // “525-ci qəzet”, 13.07.2012.
18. “Oktyabrın 17-də “Bank Standart”ın “Kartla ödə”, “Apple” qazan aksiyasının
19. “TV mərhələsinin qalibləri müəyyən olunacaq” // “525-ci qəzet”, 17.10.2012.
20. “Ombudsman Ramil Səfərovla görüşüb” // “525-ci qəzet”, 04.09.2012,
21. “Ötən ay Təhsil Nazirliyinin “qaynar xətt”inə 1500-yə yaxın müraciət daxil olub” // “525-ci qəzet”, 12.10.2012.
22. “Prezident VİP salonlarla bağlı sərəncam imzaladı” // “525-ci qəzet”, 19.07.2012.
23. “TQDK hüquq-mühafizə orqanlarına müraciət” // “525-ci qəzet”, 01.04.2011.
24. “Toyota”nın Azərbaycana idxalı dayandı” // “525-ci qəzet”, 20.04.2011.
25. “Turizmi gəlirli sahəyə çevirmək üçün kifayət qədər potensial var”, “525-ci qəzet”, 02.04.2010.
26. <https://525.az/news/1777-tvitterden-ilk-resmi-qadaga>
27. <https://525.az/news/15613-ramiz-mehdiyev-facebookda-daha-bir-status-paylasdi>
28. <https://525.az/news/27572-multikulturalizm-medeniyyet-felsefesinin-yeni-inkisaf-merhelesi-kimi>
29. <https://525.az/news/7065-internetde-iz-qoymamaq-mumkundurmu>
30. <https://525.az/news/108682-insan-uzundeki-barkod-sistem>

Резюме

Гунел Кулиева

Роль неологизмов в развитии языка: новые слова и новые выражения

Язык является основным средством общения, с помощью которого люди общаются, и он меняется и развивается с течением времени. Эти изменения сопровождаются добавлением в язык, новых слов и выражений как проявление новых идей, технологий и социальных тенденций. Новые слова оказывают большое влияние на структуру, функции языка и играют важную роль в его развитии.

Люди используют свободу языка для выражения новых мыслей, опыта или идей, и это способствует развитию неологизмов. Неологизмы являются одним из факторов, увеличивающих богатство и динамичность языка. В данной статье мы проанализировали влияние неологизмов на структуру и функции языка и их значение в развитии языка. Этот анализ помогает понять динамизм и богатство языкового развития.

Во-первых, мы попытались объяснить, насколько важно появление самостоятельных слов и выражений в развитии языка, рассмотрев основные функции языка. Затем мы представили примеры неологизмов, которые сложились в ответ на технологические и социальные изменения в современном мире.

В статье рассмотрены неологизмы в азербайджанском языке, причины их возникновения, а также неологизмы, используемые в публицистике. Неологизмы входят в наш язык по определенным причинам и играют важную роль в реагировании на развитие социальной, политической, экономической, образовательной, технической и других сфер в стране.

Также в статье даются подробные сведения о способах образования неологизмов - словообразование и морфологическом. Также были отражены сведения о разделении неологизмов на 2 типа – общие и индивидуальные неологизмы. Важна роль средств массовой информации в создании неологизмов. В связи с этим в газете «525» мы отметили важность неологизмов, которые находятся в центре внимания в силу своей актуальности. Эта статья дает важную основу для понимания динамичного и богатого развития языка и оценки его влияния на другие языки.

Ключевые слова: *неологизм, публицистика, лексикология, новые выражения, пас-сивный словарный фонд*

Summary

Gunel Guliyeva

The role of neologisms in language development: new words and new expressions

Language is the most basic means of communication through which people communicate, it changes and develops over time. These changes are accompanied by the addition of new words and expressions to the language as a manifestation of new ideas, technologies and social trends. New words have a great influence on the structure and functions of the language and play an important role in its development.

People use the freedom of languages to express new points, experiences, or ideas, and this enables the development of neologisms. Neologisms are one of the factors that increase the rich and dynamic features of the language. In this article, we have analyzed the influence of neologisms on the structure and functions of the language and their importance in the development of the language. This analysis helps to understand the dynamism and richness of language development.

First, we have tried to explain how important the emergence of independent words and expressions is in the development of language by taking a look at the main functions of language. Then we presented examples of neologisms that have developed in response to technological and social changes in the modern world.

Neologisms in the Azerbaijani language, the reasons for their emergence, as well as neologisms used in journalism were discussed in the article. Neologisms enter our language for certain reasons and play a major role in responding to the development of social, political, economic, educational, technical and other fields in the country.

The article also provides detailed information about the ways of formation of neologisms - to make word and morphological. Information on the division of neologisms into 2 types - general and individual neologisms - was also reflected. The role played by the mass media in the creation of neologisms is important. In this regard, in "525" newspaper, we noted the importance of neologisms, which are in the center of attention due to their relevance. This article provides an important basis for understanding the dynamic and rich development of the language and assessing its impact on other languages.

Key words: *neologism, publicism, lexicology, new expressions, passive vocabulary fund*

Redaksiya heyətinin üzvü B/m. Musayev Nəsrəddin Musa oğlunun rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.